

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Kaakkois-Suomen ELY-keskus kiittää mahdollisuudesta kommentoida keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnosta.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman tarkoituksena on esittää toimenpideohjelma, joilla ihmisen toiminnasta aiheutuvia taakanjakosektorin kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään, jotta päästään EU-lainsäädännössä ja kansallisessa ilmastolaissa (423/2022) asetettuihin velvoitteisiin.

Esitetty toimenpideohjelma sisältää yksittäisiä, vaikuttavia toimia, mutta ei riittäviä tavoitteisiin pääsemiseksi. Toimien tulisi olla riittäviä ja konkreettisia. Nyt suunnitelmassa korostuu toimien sijaan selvitystyö, joka on tärkeää, mutta ei yksin riitä tavoitteeseen pääsemiseen. Päästövähennysten saavuttamiseksi tarvitaan viipymättä vaikuttavampia toimenpiteitä ja taloudellisia ohjauskeinoja erityisesti liikenteen ja maatalouden päästöjen hillitsemiseksi.

Suunnitelman taustaselvityksinä tehdyissä WEM- ja WAM -skenaarioissa on arvioitu toimenpiteiden vaikuttavuutta. Suunnitelman vaikuttavuuden arvioinnin tekee epätarkaksi se, että taustaselvityksessä on oletettu toteutuviksi toimia, jotka käytännössä eivät ole toteutuneet tai jotka on jo peruttu. Selkeää laskennallista kokonaiskuvaavaa KAISU3:n vaikuttavuudesta ei näin ollen saada. Suunnitelman vaikuttavuutta lisäisi, jos se keskittyisi taakanjakosektorin uusiin toimenpiteisiin ja niiden vaikuttavuusarviointeihin.

Suunnitelmassa olisi tärkeää erottaa selkeästi toisistaan jo toteutuvat toimet, hyväksytyt mutta vielä toimeenpanemattomat toimet sekä toimet, joiden toteutumisesta vasta neuvotellaan. Tämä parantaisi suunnitelman läpinäkyvyyttä, arvioitavuutta sekä toimeenpanon edellytyksiä. Lisäksi KAISU:ssa tulisi tunnistaa toimenpiteiden vastuutahot sekä muut keskeiset toimien toteuttajat.

ELY-keskusten kautta kulkee selvitysten mukaan jopa 80 % kansallisesta päästökokonaisuudesta noin 200 toimeenpantavan lain ja asetuksen kautta. ELY-keskukset tekevät ilmastotyötä valvovan ja edistävän viranomaisen roolissa, ympäristön tilan seurannassa sekä aluekehityksessä. Aluehallinnon viranomaistyön roolia ei ole suunnitelmassa riittävästi tunnistettu. Hallinnolla on käytössään ohjauskeinoja lukuisiin KAISUn sektoreihin. Erityisesti alueidenkäytön, kiertotalouden, kestävän liikkumisen edistäminen sekä öljylämmityksestä luopumisavustus ovat vaikuttavia, hallinnolla käytössä olevia keinoja edistää ilmastotavoitteiden toteutumista.

Ilmastotyön resursoinnista ja vaikuttavasta ilmastotyöstä tulee huolehtia jatkossa ELY-keskusten tehtävien jakautuessa muodostettaviin uusiin virastoihin.

Liikenne

Avovastaus

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman liikenneosuus jää ilmastotavoitteiden edellyttämästä tasosta, eikä suunnitelmassa ole riittävästi perusteltu tätä poikkeamaa. Liikennesektorin päästöjä voidaan vähentää kasvattamalla uusiutuvan polttoaineen jakeluveloitetta ja vauhdittamalla autokannan sähköistymistä taloudellisilla ohjauskeinoilla. Jakeluveloitteen muutoksilla on suurin vaikutus päästöjen vähentämisessä vuoteen 2030 asti.

Päästövähennysskenaarioissa autokannan sähköistyminen on yliarvioitu toteutuneeseen tilanteeseen verrattuna. Autokannan sähköistymistä tulisi tukea huomattavasti enemmän kuin nyt on esitetty, jotta skenaarion toteutuisi.

Suunnitelmassa pitäisi selkeästi arvioida, miten liikennesektorin päästöjen kasvu on yhteensopiva kansallisten ja EU-tason ilmastotavoitteiden kanssa, erityisesti kun päästöjä lisäävät toimet voivat vaarantaa muun muassa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksen saamisen, arviolta 80 milj. euroa.

Suunnitelmassa ei oteta kantaa keinoihin liikennesuoritteiden vähentämiseksi, mihin olisi mahdollisuuksia erityisesti tiiviillä kaupunkiseuduilla.

Fossiilittoman liikenteen tiekartassa (Valtioneuvoston periaatepäätös, LVM 2021) tämä tavoite on jo tuotu esiin erityisesti henkilöautoliikenteen kasvun pysäyttämisenä ja kääntämisenä laskuun. Raskaan liikenteen osalta kaluston päästöjen vähentäminen nähdään ensisijaisena keinona.

KAISUn lisätoimista raskaan liikenteen puhtaiden ajoneuvojen hankintatuki ja lataus- sekä tankkausinfran kehittäminen ovat vaikuttavia ja tarpeellisia toimia. Pitkälti lisätoimet kuitenkin nojaavat sosiaalisen ilmastorahaston toteutumiseen, mistä ei ole varmuutta.

Raskaan liikenteen osalta kalustohankintojen tukeminen on kriittistä, sillä markkinat ovat vasta kehittymässä. Myös jakeluinfrastruktuuria tulee

systemaattisesti kehittää julkisten latauspisteiden lisäksi myös teollisuusalueiden sisällä. Raskaan liikenteen sähkölatausinfran kehittämisessä tulee huomioida AFIR –asetuksen vaatimukset vuodelle 2030 sekä maakunnalliset vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkkoa koskevat kehittämisselvitykset. Näin varmistetaan valtion tuen kohdistuminen tehokkaasti sekä huomioidaan raskaan liikenteen jo tiedossa olevat tarpeet jakeluverkon kehittämisessä.

Liikenteen toimenpiteisiin sisältyy ELY-keskuksen virkatehtäviin kuuluvia tai niitä sivuavia toimia. Nykyisellä rahoitustasolla kestäviä kulkumuotoja ei voida edistää esimerkiksi laajentamalla kävelyn ja pyöräilyn verkostoja niin, että sillä olisi aidosti vaikutusta päästöihin. Liikenteen ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi tarvittaisiin lisää kestävää liikkumista edistäviä rahoitusinstrumentteja. Rahoitusstrategia kestävän liikkumisen edistämiseksi olisi tarpeellinen kokonaisuutta edistävä toimenpide.

MAL-sopimuksilla olisi potentiaalia ohjata suuria ihmisjoukkoja koskevaa suunnittelua ilmastokestävään suuntaan. Tähän tarvittaisiin selkeiden ilmastotavoitteiden määrittelyä osaksi MAL-sopimuksia. Valtiolla on sopijaosapuolena mahdollisuus edistää vähähiilistä yhdyskuntarakennetta osana neuvotteluja erityisesti, kun alueidenkäyttölakiin on tulossa selkeä yhteistyövelvoite. Tämä olisi hyvä tunnistaa myös KAISUn toimenpiteenä.

ELY-keskus kiinnittää huomiota syy-seuraussuhteiden loogiseen kuvaamiseen suunnitelmassa. Keskkipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa (KAISU) on ansiokkaasti tunnistettu liikenneköyhyyden riski ja sen vaikutukset haavoittuviin ryhmiin. Suunnitelmaa tulisi kuitenkin tarkentaa siten, että liikenneköyhyys ei näyttäytyisi ilmastotoimien seurauksena, vaan yhtenä rakenteellisena ongelmana, joka toimenpiteissä tulee ottaa huomioon.

Väyläviraston infrarakentamisen vähähiilisyyden arviointimenetelmää olisi hyvä laajentaa muihinkin hankkeisiin.

Maatalous

Avovastaus

Maatalouden esitetyt toimet eivät vastaa päästövähennystarpeita. Suunnitelmassa todetaan, ettei EU:n yhteisellä maatalouspolitiikalla voida edistää kaikkia tarvittavia toimia, mikä korostaa kansallisten lisätoimien ja rahoituksen tarvetta. Jatkossa tulisi huolehtia, että EU:n yhteisen maatalouspolitiikan sisältöihin saataisiin mukaan aiempaa vaikuttavampia ilmastotoimia, jolloin hallinto pystyisi näitä osaltaan toimeenpanemaan.

Ilmastopolitiikan näkökulmasta arvio ilmastotoimien kustannustehokkuudesta olisi tärkeä lisä. Samalla toimille voitaisiin kuvata selkeämpi rahoituspohja, aikataulutus ja vastuutus. Konkreettisten toimien, kuten metsäpinta-alan kasvattamisen, turvepeltojen raivaamisen ehkäisyn ja heikotuoittoisten peltöjen vettämisen, etenemistä tulisi seurata ja määrittää toimille seurantataho. Erityisesti turvepeltojen kosteikkotoimien toimeenpanoa on tehostettava, mutta turvemaapeltojen ja maatalouden tuottamille ilmastohyödyille tarvittaisiin myös toimivat vapaaehtoiset hiilimarkkinat.

ELY-keskus kiinnittää huomiota ympäristötavoitteiden keskinäisvaikutusten tunnistamiseen osana KAISUn maataloustoimia. Ilmastotoimien yhteydessä tulee ottaa huomioon luonnon monimuotoisuuden sekä vesienhoidon tavoitteiden turvaaminen. Ekosysteemien toimivuuden ja maaperän kunnon edesauttamiseksi näitä tulisi vähintäänkin arvioida hillintätoimien yhteydessä ja myös KAISUssa.

ELY-keskukset tekevät ilmastotyötä valvovan ja edistävän viranomaisen roolissa, ympäristön tilan seurannassa sekä aluekehityksessä. Hallinnolla on käytössään useita ohjauskeinoja, joiden avulla edistetään ilmastotavoitteiden saavuttamista. KAISU 3 -luonnoksessa aluehallinnon viranomaistyön roolia ei ole riittävästi tunnistettu. Ilmastotyön resursoinnista ja vaikuttavasta ilmastotyöstä tulee huolehtia ELY-keskusten tehtävien jakautuessa vuonna 2026 muodostettaviin uusiin virastoihin.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Öljy- ja maakaasulämmityksistä luopumisen tukeminen on ollut vaikuttava toimenpide ja sen jatkaminen on edelleen kannatettavaa. Eduskunta on myöntänyt avustuksiin vuoden 2025 toisessa lisätalousarviossa uudelleen 14 miljoonaa euroa, jotka olisivat muuten jääneet käyttämättä määrärahan käyttöoikeuden päättyessä vuoden 2025 lopussa. Avustuksen myöntämistä siis jatketaan vielä vuonna 2026.

Koska valtaosa erillislämmityksen päästöistä aiheutuu juuri öljylämmityksestä, on nimenomaan öljylämmityksen vaihtajille kohdennettu ELY-keskuksen myöntämä avustus ollut vaikuttava ja kestävä toimenpide erillislämmityksen päästöjen pienentämiseksi. Avustuksen turvin Suomessa on luovuttu jo yli 30 000 öljylämmitysjärjestelmästä ja kysyntää avustukselle on edelleen.

Työkoneet

Avovastaus

Sähköisten työkoneiden latausinfrastruktuuria tulee tukea erityisesti teollisuusalueilla, joissa työkoneiden käyttö on intensiivistä. Latausinfra palvelee myös raskasta liikennettä. Nolla- ja vähäpäästöisten työkoneiden kehittämistä ja käyttöönottoa tulee edistää työkonealan puhtaan siirtymän strategialla sekä uuden teknologian demonstraatioilla. Hankintatukia voi kohdentaa kustannustehokkaasti esimerkiksi pyörökuormaajiin ja kaivinkoneisiin.

Työkonealan green deal -sopimus on edelleen tarpeellinen keino alan päästövähennysten saavuttamiseksi. Monet työkoneita käyttävistä toiminnanharjoittajista kuuluvat joko kunnan tai ELY-keskuksen valvonnan piiriin. Valvontakohteiden tietojärjestelmiä (esim. YLVA) voitaisiin kehittää seurantavälineeksi, jolloin järjestelmästä voitaisiin saada toimiala- ja aluekohtaisia tietoja. Lisäksi valvojat voisivat hyödyntää järjestelmää tietoon perustavana ohjaus- ja kehittämisvälineenä.

Tukitoimia sekä infrastruktuurin kehittämistä tulisi tarkastella myös vihreän siirtymän synnyttämän toiminnan kautta. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyistä koottavat arviot voisivat tarjota ennakoivaa tietoa sektori- ja aluekohtaiseen skenaarioon ja toimien kehittämiseen.

Jätehuolto

Avovastaus

Valtakunnallisella jätesuunnitelmalla pyritään jätteen synnyn ehkäisyyn sekä yhdessä lainsäädännön muutosten kanssa kierrätysasteen nostamiseen. Vuonna 2022 muovipakkausten heikko kierrätysaste maksoi Suomelle noin 60 miljoonaa euroa. Jätteiden synnyn ehkäisy, kierrätysasteen nostaminen sekä jätealan kehittäminen tulisikin toimina priorisoida. Vaikuttavaa olisi erityisesti hankintalain muuttaminen, jotta nykyiset toimivat jäteyhtiöt eivät joutuisi purkamaan toimintaansa, sillä toiminnan purkaminen ja kilpailuttaminen keskeyttäisivät kehittämistyön vuosiksi.

KAISUssa on tunnistettu tarve lisätoimenpiteille jätteenpolton päästöjen rajoittamiseksi. Haasteena tässä on, että jätteistä merkittävä määrä ohjautuu edelleen energiahyödyntämiseen materiaalihyödyntämisen sijaan. Erilliskeräysvelvoitteiden tiukentuminen näkyy viiveellä. ELY-keskukset ovat valvontaviranomaisina tunnistaneet, että materiaalien hyötykäyttöä tukevilla toimilla, jätteenpolton hillitsemisellä ja vaikuttamalla Suomeen tuotavaan poltettavaan jätteeseen, voi olla synergiahyötyä sekä kiertotalouden että ilmastotoimien suhteen.

Vesihuollon vähähiilisyystiekartan toimenpiteet tulisi ottaa mukaan KAISUun.

Lausuntopyyntöön aineistossa on nostettu esille myös eri sidosryhmien ja toimijoiden osallistamisen tarve. Tämä on noussut esiin myös jätehuollon alueellisissa yhteistyöryhmissä, joita ELY-keskukset koordinoivat. Työssä on käynyt ilmi, että toimijat ovat sitoutuneita, mutta seurannalle ja tiedolle eri toimien vaikuttavuudesta olisi tarvetta. Yhteistyöryhmien jäsenet näkevät tärkeänä sen, että myös jatkossa panostettaisiin niin alueellisesti kuin valtakunnallisesti toimiviin yhteistyöryhmiin, sillä ne ovat tärkeä tiedonvaihdon ja toimien seurannan kanava sekä yhteisen kehittämisen alusta.

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

ELY-keskukset ja kunnat valvovat teollisuuslaitosten toiminnan ympäristönsuojelulain mukaisuutta sekä edistävät vihreää siirtymää. KAISUn toimenpiteissä tulisi tunnistaa nykyistä paremmin lainsäädäntöön liittyvät kehittämistarpeet, jotta valvontatyöhön liittyviä synergiahyötyjä (esim. neuvonta, tiedonvälitys, seuranta) saataisiin hyödynnettyä ilmastotyössä.

Teollisuuden kiertotalouden edistäminen ja sivuvirtojen hyötykäytön lisääminen säästävät neitseellisiä raaka-aineita ja energiaa sekä vähentävät jätealueille kertyvän jätteen määrää. Näillä toimilla on myös positiivisia ilmastovaikutuksia. Tätä kiertotalousnäkökulmaa ei tuoda esille KAISU:n teollisuutta koskevissa toimissa.

Energia- ja materiaalikatselmukset ovat yrityksissä tärkeä keino vähentää päästöjä, luonnonvarojen käyttöä, energiankulutusta sekä saavuttaa kustannussäästöjä. Valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa jätteen synnyn ehkäisyn yhdeksi toimenpiteeksi on nostettu juuri materiaalikatselmusten rahoituksen varmistaminen. Materiaalikatselmusten tuki tulisikin palauttaa. Teollisuuden tietoisuutta energiatehokkuussopimuksista ja energiakatselmuksista tulee parantaa.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

KAISU-luonnoksessa tunnistetaan ansiokkaasti kuntien ja alueiden keskeinen rooli ilmastotavoitteiden saavuttamisessa sekä näiden tekemä kunnianhimoinen ilmastotyö. Haasteellista on, että näille toimille ei ole osoitettu juuri lainkaan taloudellista tukea, ja moni kunnille ja alueille suunnattu tukimuoto on päättynyt tai päättymässä. Myös konkreettiset toimenpiteet jäävät suunnitelmassa vähäisiksi.

Alueellisina toimijoina ELY-keskukset ja maakuntien liitot ovat vuosien ajan tehneet yhteistyötä ja kehittäneet vaikuttavia ilmastotyön malleja ja roolituksia. Mikäli alueellisen ilmastotyön toivotaan jatkuvan ja edelleen vahvistuvan, tulee tähän osoittaa resursseja. Lisäksi KAISUssa tulisi tunnistaa, että aluekehittäminen ja siihen liittyvä rahoitus ovat merkittäviä keinoja suunnata kehittämistyötä ilmastotoimiin läpi yhteiskunnan sektoreiden.

Alueellisen yhteistyön vahvistamiseksi olisi hyvä osoittaa KAISUun toimenpide, joka ohjaisi kaikkia alueita minimissään vuosittain tarkasteleman alueen ilmastotoimia ja etenemistä. Tämä voisi olla käytännössä esimerkiksi seurantaa, yhteistyökeskustelua tai tulevan rahoituksen suunnittelua.

ELY-keskus kiittää, että toimenpiteeksi on merkitty valtion aluehallinnon ilmastoasiantuntijaverkoston sekä strategiapäälliköiden ja ohjaavien tahojen ilmastoryhmän tukeminen. Hallintouudistuksessa nämä rakenteet on tärkeä säilyttää.

ELY-keskus katsoo, että suunnitelman rakenteesta johtuen siinä jää tunnistamatta ilmastolain mukainen valtion viranomaisten edistämisvelvoite. Asiaa selkeyttäisi, jos KAISUun lisättäisiin oma kappaleensa valtionhallinnon viranomaisten ilmastotyölle. ELY-keskus nostaa tässä lausunnossa esille joitakin kustannusneutraaleja toimenpiteitä, joita valtion aluehallinnon viranomaistyöhön voitaisiin osoittaa. Näitä käsitellään tämän lausunnon osassa ”Muut poikkisektorit”, mutta ne tulisi ottaa huomioon myös kuntien ja alueiden ilmastotyön osana.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen vaatii systemaattista muutosta, joten myös koulutuksella, varhaiskasvatuksella ja kulttuuri- sekä nuorisopalveluilla on merkittävä rooli kansalaisten hiilijalanjäljen pienentämisessä. KAISU3 -luonnos ei huomioi ympäristökasvatuksen roolia. ELY-keskukset myöntävät avustusta ympäristökasvatusteemoihin vuosittain ja näissä on mahdollista ottaa huomioon myös ilmastokasvatus. Avustusten määrä on kuitenkin niukka suhteessa ongelman laajuuteen. Tutkimuksissa, kuten Catapult, on esitetty ehdotuksia ilmastokasvatuksen kehittämiseksi. Tämä olisi syytä ottaa huomioon esimerkiksi opetussuunnitelmissa ja opettajien täydennyskoulutuksessa ja nostaa myös KAISUun näkyväksi.

Julkiset hankinnat

Avovastaus

Suomi on yksi harvoista OECD-maista, joissa julkisille hankinnoille ei ole kansallisia ekologisia tavoitteita tai pakollisia ympäristövaatimuksia. Käynnissä oleva julkisten hankintojen ekologisten tavoitteiden asettelu hankintojen hiili- ja luontojalanjäljen vähentämiseksi sekä kiertotalouden edistämiseksi on tärkeä askel kohti kestävämpää hankintapolitiikkaa. On kannatettavaa, että hankintalainsäädäntöä kehitetään siten, että se sisältää velvoitteen huomioida ympäristö- ja

sosiaaliset näkökohdat. Tämä loisi vahvemman perustan kestävien hankintojen edistämiseksi ja varmistaisi, että julkinen sektori toimii esimerkkinä vastuullisessa resurssien käytössä.

Muut poikkisektorit

Avovastaus

KAISU-luonnoksessa on tunnistettu nykyisellään toimivat aluehallinnon ilmastotyön yhteistyömuodot, ELY-keskusten ilmastoasiantuntijaverkosto sekä ohjaavien tahojen ja strategiapäällikköjen ilmastoryhmä. Näiden työlle on tarvetta myös tulevaisuudessa virastoissa ja virastojen välillä.

ELY-keskus katsoo, että KAISUssa tulisi tunnistaa lisäksi joitakin selkeitä organisaation lakisääteisiä tehtäviä koskevia toimia. Vaikka viranomaisen työ ei ole laskettavissa suorina päästövähennyksinä, on sen kautta mahdollista vaikuttaa systemaattisesti ja alueiden erityispiirteet huomioiden kuntien ja alueiden toimintaan.

Aluehallintouudistuksessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia ollaan jakamassa valtakunnalliseen lupa- ja valvontavirastoon (LVV) sekä alueellisiin elinvoimakeskukseen (EVK). Kummankin tulevan viraston tehtävillä on laaja rajapinta ilmastotavoitteiden edistämiseen osana perustyötään. KAISUssa virastoja koskevia, kustannusneutraaleja toimenpiteitä voisivat olla seuraavat:

1. Tuetaan erillislainsäädäntöjen toimeenpanoa sekä kehittämistä ilmastolain edistämismallia tukevaan suuntaan.
2. Edistetään vähähiilistä ja energiatehokasta yhdyskuntarakennetta sekä laadukasta viherrakennetta (kaavoitus ja muu maankäytön suunnittelu)
3. Edistetään rakennussektorin kiertotaloustoimia sekä olemassa olevan rakennuskannan säilyttämistä ja korjaamista.
4. Edistetään alueiden ja kuntien ilmastotyötä yhteistyössä kuntien ja maakuntien liittojen kanssa.
5. Edistetään MAL-sopimuksissa valtion ja kasvavien kaupunkiseutujen välistä ilmastokumppanuutta osana maankäyttöä, asumista ja liikennettä

koskevaa yhteistyötä ja nostetaan ilmastotavoitteet osaksi MAL-suunnittelua ja -seuranta.

6. Veloitetaan tulevat virastot tiedottamaan kuntia ja alueita seurantatiedosta, joita syntyy osana niiden tavanomaista toimintaa. Kerättäviä tietoja voisivat olla jo tällä hetkellä tuotettavat tiedot kuten meneillä olevat lupamenettelyt ja myönnettyt luvat, käsittelyyn tulleet metsien käsittelyilmoitukset, poikkeamisluvat, häiriöilmoitukset, perustetut suojelualueet, ympäristöavustukset, alueella toimivat hankkeet sekä erilaiset kunnostukset.

Koko suunnitelmaa koskevinä kehitystarpeina ELY-keskus toteaa lisäksi, että MAL-sopimuksissa ilmastokysymykset tulisi ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti. Joukkoliikennettä tukevan yhdyskuntarakenteen kehittymisen tulisi olla yksi sopimusten lähtökohdista kaikilla kaupunkiseuduilla. Tuleva yhteistyövelvoite valtion ja kuntien välillä voisi olla keino edistää ilmastotavoitteita kokonaisvaltaisesti osana seutujen asumisen, palvelujen, liikenteen sekä ympäristön kokonaisuutta.

Kiertotalouden osalta KAISU-luonnoksessa on tunnistettu neitseellisten luonnonvarojen käytön kasvun haasteet. Tähän verrattuna kiertotalouden rooli kokonaisuudessa jää vähäiseksi ja sitä tulisi vielä täydentää ottaen huomioon meneillään olevan kiertotalouslain valmistelun sekä valtakunnallisen jätesuunnitelman valmistelun. ELY-keskuksilla ja tulevilla virastoilla on kokonaisuudessa merkittävä rooli, minkä lisäksi tulisi tunnistaa myös TKI-rahoitus kiertotalouden edistämässä alueilla.

KAISUssa tulisi nostaa vahvemmin esiin sivuvirtojen hyötykäytön edistäminen, sillä teollisuuden sivuvirrat ovat volyymiltaan suuria. Myös materiaalivirtojen, mukaan lukien maamassat, seurannan kehittäminen valtakunnallisesti tulisi tunnistaa.

Rakentamisen kiertotalouden osalta toimia tarvittaisiin rakennusmateriaalien ja -osien kiertotalousmarkkinoiden vahvistamista esimerkiksi välivarastoinnin, rakennusjätteen vähentämisen sekä jätteen tarjoajien ja hyödyntäjien kohtaannon toimin. Samalla tulisi tunnistaa keinot ehkäistä jätteen syntyä esimerkiksi kaavoituksessa. Tulevilla virastoilla voi tässä olla tietoa välittävää, seuraavaa sekä fasilitoivaa roolia alueilla ja alueiden välillä.

Ilmastorahoituksen edistämiseksi olisi tärkeä tunnistaa mahdollisuus vaikuttaa ilmastotavoitteisiin kaikessa rahoituksessa. ELY-keskukset myöntävät merkittäviä määriä EAKR-, ESR- ja CAP-rahoituksia sekä tukevat pk-yrityksiä. Lisäksi ELY-keskukset jakavat monia muita pienempiä rahoituksia. Näissä rahoituksissa on jo monia ilmasto- ja ympäristötyöhön selkeästi osoitettuja muotoja, joiden suuntaamista vaikuttaviin toimiin voidaan edelleen kehittää. Huomiota ilmastotavoitteiden osalta on tärkeä kuitenkin kiinnittää koko siihen rahoituskokonaisuuteen, jolla yritysten toimintaa ja aluekehittämistä edistetään: ilmasto ei ole erillinen osa-alueensa vaan sen tulisi integroitua kaikkeen toimintaan.

Yritysrahoituksessa toimialaintegraatiossa tehdään vaikuttavaa työtä. Uudessa Team Finland (TF)-strategiassa ilmastotyö, ml. kiertotalous ja energiatehokkuus, on nostettu toimialana Suomen vahvuudeksi ja palveluja suunnataan näille aloille. Rahoitus kaikkien TF-toimijoiden osalta (ELY-keskukset, Business Finland, Finnvera ja ulkoministeriö) painottaa vahvasti energiatehokkuutta, kiertotaloutta ja digitaalisia palveluja. Team Finland -palvelupolulla asiakkaita ohjataan heille soveltuviin palveluihin.

Suunnitelmassa on nostettu esiin valtakunnallinen strateginen ACE-LIFE-hanke, jonka yksi keskeinen tavoite on ilmastorahoituksen vaikuttavuuden edistäminen. ELY-keskukset ovat hankkeessa mukana

erityisesti rahoituksen edistäjinä ja laativat parhaillaan työkalua rahoitusten suuntaamiseksi aiempaa ilmastovaikuttavampiin toimiin. ACE-hankkeen osalta olisi hyvä kuvata vielä tarkemmin, miten ilmastorahoituksen strategia, ilmastovaikutusten arviointityökalu sekä ilmastoinnovaatioiden skaalaus tukevat rahoituksen edistämistä paitsi aluehallinnossa myös muiden rahoitusten osalta.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ovat ilmastopolitiikan suunnitelmissa toimivaltaisia SOVA-viranomaisia. Suunnitelman vaikutustenarviointia koskien tulee toimittaa lausuntopyyntö elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille. Strategiassa olisi tärkeä arvioida, ovatko valitut toimet taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti kestäviä pitkällä aikavälillä.

Muita huomioita

Avovastaus

ELY-keskus kiittää suunnitelmaa päästövähennystoimille lasketuista hinnoista, joka kuvaa hyvin kustannustehokkuutta. Laskennan olisi voinut ulottaa suunnitelmassa kaikille sektoreille.

Suunnitelmaluonnoksessa todetaan, että julkisten varojen tehokkaan käytön varmistamiseksi valtion tukea tulisi jatkossa myöntää keskeisesti sellaisiin kohteisiin, jotka eivät toteutuisi ilman valtion väliintuloa, ja joissa valtion tuella voi olla merkittävä vipuvarsivaikutus. Jotta tämä olisi mahdollista, tulisi tunnistaa toimijat ja aikataulutukset näille kohteille.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan olisi lisäksi toivottavaa lisätä arvio siitä, mitä ilmastopoliittinen toimimattomuus ja sitovien ilmastotavoitteiden laiminlyönti voi aiheuttaa kansantaloudelle ja ihmisten hyvinvoinnille.

Skippari Sirpa
Kaakkois-Suomen ELY-keskus